

Pogingen tot heropbeuring van de wolnijverheid te Veurne (15de - 17de eeuw).

DOOR

D. DALLE

In « Une industrie urbaine du XIVe au XVIIe siècle. L'industrie de la laine à Bergues-Saint-Winoc » trok E. Coornaert een parallel tussen de wolindustrie van St.-Winoksbergen en die van Veurne¹. De eminente geleerde drukte zijn spijt uit dat hij het archief der stad Veurne, dat naar zijn mening interessante gegevens over de wolnijverheid (15de-16de eeuw) moest bevatten, niet kon raadplegen². Wij hebben genoemd depot stelselmatig doorzocht. Alleen uit de stadsrekeningen konden wij enkele gegevens putten, gegevens die ons toelaten een vollediger beeld op te hangen van de pogingen die de magistraat van Veurne in 't werk stelde om de reeds vroeg in verval geraakte « draperie » op te beuren en de saainijverheid in de stad in te voeren.

De lakennijverheid. Enkele schaarse inlichtingen laten vermoeden dat Veurne in de 12de - 13de eeuw, actief deelnam aan het economisch leven. Einde 12de eeuw wordt Veurne immers vermeld onder de steden die deel uitmaakten van de Londense Hanse³. Het is waarschijnlijk dat de gildeleden, zoals in andere Vlaamse steden, zich hoofdzakelijk met de laken- en wolhandel bezighielden⁴. Vast staat het dat Veurne in de 13de eeuw een eigen lakenindustrie had. Reeds in 1282 hadden de volders bijzondere privileges⁵ en in 1286 bepaalt een Brugse tekst dat die van Veurne, evenals die van Aardenburg en Diksmuide, hun laken in de hallen moeten verkopen⁶. Daar iedere verdere inlichting over de Veurnse lakennijverheid in de 13de - 14de eeuw ontbreekt, mogen wij met Pirenne⁷ besluiten dat genoemde industrie slechts een heel geringe ontwikkeling kende. Het feit dat de stadsmagistraat het laken nodig voor het vervaardigen van zijn ceremonieklederen, van 1403 tot 1425, te Ieper⁸ en in 1428-29 te Brugge⁹ aanschafte, bewijst trouwens dat alsdan te Veurne geen fijne lakens uit Engelse wol vervaardigd werden.

(1) E. COORNAERT, *Une industrie urbaine du XIVe au XVIIe siècle. L'industrie de la laine à Bergues-Saint-Winoc*, Rennes 1930, blz. 45-50 en 91-94.

(2) E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 8.

(3) H. PIRENNE, *La Hanse flamande de Londres* (in: *Les villes et les institutions urbaines*, dl II). Paris-Bruxelles 1939, blz. 172.

(4) G. ESPINAS et H. PIRENNE, *Recueil de documents relatifs à l'histoire de l'industrie drapière en Flandre au Moyen Age*, Bruxelles 1902-1920, 4 vol., dl. II, blz. 365.

(5) E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 46.

(6) G. ESPINAS et H. PIRENNE, *a.w.*, dl. I, blz. 463, § 34.

(7) G. ESPINAS et H. PIRENNE, *a.w.*, dl. II, blz. 365.

(8) S(tads) A(rchief) V(eurne), stadsrekeningen over gemelde periode. De rekeningen vóór 1403, zijn niet bewaard gebleven.

(9) S.A.V., stadsrek. 1428-29, hoofdst. 13.

In laatstgenoemd jaar wordt evenwel een nieuwe hoop geboren. Blijkens een gedeeltelijk bewaarde stadsrekening liet het stadsbestuur een nieuwe tang vervaardigen om het laken « ter perche » te verzegelen¹⁰, terwijl het daaropvolgende jaar de lakenhalle opgeknapt werd¹¹ en nog drie andere tangen besteld werden: een « vande zeghele vande draperie », een van de « cleene » en een van de « groten zeghele vande draperie »¹². Hetzelfde jaar wordt het laken voor de ceremonieklederen van de magistraat te Veurne zelf vervaardigd¹³.

De stadsrekeningen over de periode 1431-32 tot 1436-37 ontbreken. In 1437-38 en volgende jaren wordt het ceremonielaken opnieuw in de grote centra besteld¹⁴. Dit betekent evenwel niet dat de lakenproductie te Veurne volledig stilviel. Een paar posten uit de stadsrekeningen bewijzen het tegendeel. In 1441-42 wordt een tang « mette teikene vande stede daermen de lakene vander stede mede zeighele »¹⁵ vervaardigd; de volders Jan Claissone en Willem de Witte kopen, respectievelijk in 1449-50 en in 1452-53, het poorterschap van de stad¹⁶.

Hoeveel lakens Veurne fabriceerde is ons onbekend. Het aantal tewerkgestelde wevers en volders kennen wij evenmin. Tekenend voor de onbelangrijkheid van hun groep is het evenwel dat, waar over 't algemeen de lakenwevers de linnenwevers als paria's behandelen¹⁷, in Veurne « wullin ende linnenwevers » in 1453 naast elkaar optreden gedurende de feestelijkheden ter gelegenheid van de vrede tussen de graaf en de stad Gent gesloten¹⁸. De hernieuwde keur van 1469¹⁹ levert ons trouwens het bewijs van de onmacht van de Veurnse draperie, ze laat de aankoop en de verkoop toe van « allerande vremde ghevarwede lakinen »²⁰. De lokale industrie wordt door deze bepaling niet opgeofferd vermits verder geëist wordt « dat elc die vremde lakine copen of vercopen wille, dat hij also vele ghevaerwede lakine reede ende drapiere

(10) *Ibidem*, hoofdst. 10.

(11) S.A.V., stadsrek. 1429-31, hoofdst. 6, « ... 200 scoven gloys verdeckt an de halle ende ande lakenhalle », « van zes kerre aerde gheoorboort an de lakene halle ».

(12) *Ibidem*, hoofdst. 12. Er werd tevens een lade gemaakt om « de tanghe vande draperie » te bewaren (hoofdst. 13).

(13) *Ibidem*. De aankoop van laken voor de ceremonieklederen van de magistraat te Ieper of te Brugge gaf aanleiding tot verschillende posten in de stadsrek. (verpakings- en vervoerkosten, verplaatsingskosten van de magistraat met de aankoop belast enz.). In de stadsrek. van 1429-31 vinden wij wel de aankoop van « neghen lichtblauwen lakene » vermeld, maar geen enkel gegeven betreffende vervoer, verpakking enz...

(14) S.A.V., stadsrek. 1437-38, hoofdst. 2 (te Brugge), 1438-39, hoofdst. 2 (te Antwerpen), 1439-40, hoofdst. 2 (te Ieper). Van 1442-43 af wordt aan de leden van de magistraat een vergoeding uitgekeerd voor de aankoop van kledij.

(15) S.A.V., stadsrek. 1441-42, hoofdst. 11.

(16) S.A.V., stadsrek. 1449-50 en 1452-53.

(17) H. PIRENNE, *Geschiedenis van België*, (vertaling R. DELBECQ) deel III, Gent 1908, blz. 233.

(18) S.A.V., stadsrek. 1452-53, presentwijnen.

(19) F. DE POTTER, E. RONSE en P. BORRE, *Geschiedenis der stad en kastelnij van Veurne*, Gent 1875, dl. II, bijlage I. Voor de bespreking van deze keur zie E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 45-49.

(20) Keur V. 27

binnen der stede »²¹. In de hoop de industrie nieuw leven in te blazen worden de plaatselijke privileges voor een tijdperk van vier jaar opgeheven en mogen « alle de ghone, wie of waen zij zijn, die hun beneren willen met enighe vanden vorseiden neringhen aengaende de draperie, die neringhen vrij commen doen binnen der stede van Veurne de termijn van vier jaeren naestcommende ghelijc den poorters »²².

Wij bezitten geen rechtstreekse inlichtingen betreffende de toestand van de lakennijverheid in de jaren onmiddellijk volgend op 1469²³. In het beeld van de toestand te Veurne in deze periode, zoekt men echter tevergeefs naar enig spoor van economische opbeuring. Te oordelen naar de cijfers van de Dis van St.-Niklaas is het aantal behoeftigen tussen 1469 en 1472 gestegen²⁴. In laatstgenoemd jaar vraagt de magistraat, op grond dat « huerliedier stadt aerne ende niet sterck bewoont was »²⁵, het aantal schepenen te mogen verminderen. In de akte waarbij zulks door Karel de Stoute toegestaan wordt lezen wij de weinig bemoedigende woorden « icelle nostre ville est apparente et tailler d'aller du tout a ruyne, désolacion et dépopulacion veu que en icelle n'a quelque cours de marchandise ou passage »²⁶.

De troebelen volgend op de dood van Karel de Stoute en die slechts een einde zullen nemen met de vrede van Senlis (1493), waren evenmin gunstig voor een economische ontplooiing. In de strijd nochtans die Vlaanderen tegenover Maximiliaan van Oostenrijk plaatste, koos Veurne de partij van de Roomse Koning en verkreeg in 1488 (6 november) van Maximiliaan dat de saainijverheid van het opstandige Hondschote naar Veurne zou overgebracht worden²⁷.

De Potter²⁸ en Coornaert²⁹ — beiden steunen op P. Heinderijcx³⁰ — menen dat Veurne, van 1497 af, poogde de saaiwevers van Hondschote naar Veurne te lokken. Het onderzoek der stadsrekeningen toont evenwel aan dat de maatregelen ten dien tijde door de wethouders genomen, uitsluitend de lakenindustrie aanbelangen en dat Veurne pas in 1505 pogingen aanwendt om de saainijverheid in de stad te vestigen.

Evenals in 1428-29 worden in 1495-96 nieuwe ijzers (acht) vervaar-

(21) Keur V, 27.

(22) Keur V, 35.

(23) De Keur (V, 28) schreef het bijhouden voor van een register waarin alle « vrende lakinen ende de lakinen binnen der stede ghedrapiert » moesten opgetekend worden. Wij hebben dit register niet teruggevonden.

(24) F. DE POTTER, F. RONSE en P. BORRE, *a.w.*, dl. II, blz. 106. Het aantal behoeftigen steeg van 80 tot 101. d.i. met 25 %.

(25) P. HEINDERIJCX, *Jaerboeken van Veurne en Veurneambacht*, (uitgegeven door E. Ronse. z.j. [1861]), dl. II, blz. 154.

(26) *Ibidem*, dl. II, bijlage 18.

(27) S.A.V., Reg. 336, f. 8 « octroyons, consentons et accordons par ces présentes que le fait et exercice desdictz sayes qui se foulloyent tenir et faire audict lieu de Hondschote se tiendra et sera doresnavant en nostre dicte ville de Furnes et non plus en icellui de Hondschote ». Cnf. P. HEINDERIJCX, *a.w.*, II, blz. 192 en E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 92.

(28) F. DE POTTER. E. RONSE en P. BORRE, *a.w.*, dl. II, blz. 7.

(29) E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 92.

(30) P. HEINDERIJCX, *a.w.*, dl. II, blz. 243.

digd « omme de lakenen binder stede ghedrapiert mede te tekenen »³¹. Aan vreemde wevers, volders en verwers die zich te Veurne komen vestigen, wordt gedurende twee jaar een huishuurtoelage uitgekeerd³².

Hetzelfde jaar nog komen de eerste stukken laken klaar; de drapiers Adriaan Everaerd en Joos Christiaen die respectievelijk het eerste laken « middelbaer up de cueren » en het eerste laken « vander meesten zeghele » gedrapeerd hadden, worden door de magistraat met een kan wijn vereerd³³.

Alhoewel een paar vreemde arbeidskrachten — twee wevers, twee volders en een verwer³⁴ — zich in de stad komen vestigen, strandde blijkbaar ook deze poging tot heropbeuring van de Veurnse lakenindustrie. Wanneer begin 1501 — nog vooraleer Ieper het privilege van 14 oktober 1501 verkreeg waarbij bepaald werd dat de wevers van Nieuwkerke, Dranouter en Kemmel slechts laken van 40 gangen mochten weven — geruchten de ronde doen dat verscheidene drapiers het inzicht hadden Nieuwkerke te verlaten, zien wij de magistraat van Veurne onmiddellijk pogingen aanwenden om deze drapiers naar Veurne te lokken³⁵. Doch evenmin als de wevers van Nieuwkerke zich na 14 oktober te Ieper willen vestigen³⁶, zullen de drapiers van Nieuwkerke naar Veurne komen waar evenals in eerstgenoemde stad, ieder vrij initiatief door strenge ambachtsreglementen belemmerd werd. De oorzaak van de mislukking van de opeenvolgende pogingen om de Veurnse lakenindustrie te doen herleven dient inderdaad gezocht te worden in het feit dat Veurne evenals de grote centra, de noodzakelijkheid hare oude ambachtelijke organisatie volkomen te wijzigen niet kon aanvaarden. Zelfs de hernieuwde keur van 1469 staat, zoals Coornaert aantoonde³⁷, veel dichter bij de stedelijke lakennijverheid van de 12de-14de eeuw dan bij de « nieuwe draperie » van de 14de-15de eeuw. Hoe Veurne zich vastklampte aan de traditionele draperie als de enige uitkomst, blijkt trouwens duidelijk in 1495-96. Onmiddellijk nadat Filips

(31) S.A.V., stadsrek. 1495-96, f. 12, 1497-98, f. 13 v°

(32) S.A.V., stadsrek. 1495-96 f. 19 « ...thulpe van zine huushure achtervolgende zekere ordonnantie daerup ghemaect ».

(33) S.A.V., stadsrek. 1495-96 f. 27 en 21. De keur van 1469 voorzag het vervaardigen van drie soorten laken: « fine lakenen, die ghreed zullen werden vander bester wulle » (64 « ganghen » van 12 draden), « lakene vander middel wulle » (60 gangen van 12 draden), « lakene vander derde wulle » (56 gangen van 12 draden). E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 92 laat het voorkomen alsof Joos Christiaen het eerste stuk saai vervaardigde.

(34) S.A.V. stadsrek. 1495-96 f. 19 en 1496-97 f. 15 v°: Jacques Hauspiet, verwer, huishuurtoelage 18 lb.; Stadsrek. 1496-97 f. 15 v° en 1497-98 f. 19 v°: Ollevier Merchiaen, wever, Augustin Boddaert, wever en Jeronimus de Costere, voldere, huishuurtoelage 12 lb.; stadsrek. 1500-1501, Jacob Mathou, volder, huishuurtoelage 12 lb... De plaats van herkomst van de inwijkelingen hebben wij niet kunnen achterhalen.

(35) S.A.V., stadsrek. 1500-1501 « Michel van der Meersch ende Augustin Boddaert ghezonden bijde advijse vande wet te Nieuwerkerke omme te sprekene met eneghe drapiers dat zij henlieden vertrec ende refuge souden willen nemen hier binnen de stede omme te drapieren midts datmen ghemeenlike zeide datter vele vertrecken wilden ».

(36) H. PIRENNE, *a.w.*, dl. III, blz. 223, noot 1.

(37) E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 45-50.

de Schone — ingevolge voorbijgaande moeilijkheden met Engeland terugkerend tot de oude prohibitieve politiek — de invoer van Engels laken beperkte³⁸, spant Veurne zich in — niettegenstaande het octrooi van 1488 betreffende de saainijverheid — om de oude draperie weer in te voeren.

In het begin van de 16de eeuw (1505-06) zag de magistraat het onzinnige van die houding in en zal hij trachten de saainijverheid in te voeren. Zijn droom de lakennijverheid te doen herleven zegt hij vaarwel. Wel wordt in 1505-06 een zekere Colin door de wet beboet, omdat hij in strijd met de keur³⁹ « een zekere menichte van vremde lakene vercocht hadde ende gheen laken daerjeghen ghereet noch ooc ghecocht dat binder stede ghereet was »⁴⁰ doch in 1508 wordt de verkoop van vreemd laken in Veurne toegelaten mits betaling van een belasting van 10 sch. voor een geheel en van 5 sch. voor een half laken⁴¹. Door deze bepaling wordt de bescherming van de stedelijke lakenindustrie opgegeven. Noodgedwongen treedt Veurne steeds meer en meer de vrijhandel tegemoet. Tussen 1548 en 1558 verkrijgen de vreemde lakenhandelaars, gelet « up de sobre ende cleene neringhe, proffit ende welvaren van deser voors. stede van Veurne », de toelating « allerande wullen lakenen van wat prijse datse zijn » op de woensdagmarkt te verkopen. Ter compensatie worden de lakenhandelaars van Veurne van de belasting op het vreemd laken ontslagen⁴².

De saainijverheid. Op 6 november 1488 bepaalde Maximiliaan van Oostenrijk « que le fait et exercice desdictz sayes qui se foulloyent tenir et faire audict lieu de Hondschote se tiendra et sera doresnavant en nostre dicte ville de Furnes en non plus en icellui lieu de Hondschote »⁴³.

Coornaert, steunend op P. Heinderijcx⁴⁴, meent dat de magistraat van Veurne, na een mislukte poging in 1488, in 1497 de saainijverheid definitief trachtte te vestigen doch dat deze nijverheid in 1507 reeds te niet gegaan was. Over de « nieuwe tocht om de saeyweverie in hunne

(38) H. PIRENNE, *a.w.*, dl. III blz. 218, edicten van 8 april 1494 en 18 januari 1495.

(39) Keur V, 27.

(40) S.A.V., stadsrek. 1505-06, f. 5.

(41) S.A.V., Reg. 329, f. 70, geeft de in augustus 1544 hernieuwde ordonnantie. De datum van de oorspronkelijke ordonnantie vonden wij in de stadsrek. van 1511-12, f. 4. In de stadsrek. wordt het aantal stuks laken dat aldus ingevoerd werd vermeld: 1511-12, f. 4: 7 drapiers voeren 47 geheele en 71 halve laken in; 1512-13, f. 4: 6 drapiers - 43 geheele en 68 halve; 1515-16, f. 4: 8 drapiers - 47 geheele en 71 halve; 1524-25, f. 4: 6 drapiers - 54 geheele en 31 halve; 1525-26, f. 4, 6 drapiers - 54 geheele en 32 halve; 1530-31, f. 4:5 drapiers: 46 geheele en 40 halve; 1536-37, f. 4:6 drapiers - 31 geheele en 58 halve; 1547-48, f. 3v^o: 6 drapiers - 18 geheele en 87 halve.

(42) S.A.V., Reg. 329, f. 92.

(43) S.A.V., Reg. 336, f. 8. Cnf. P. HEINDERIJCX, *a.w.*, dl. II, blz. 192 en E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 92.

(44) E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 92. P. HEINDERIJCX, *a.w.*, dl. II, blz. 192 en 249-250.

stadt te trecken » door de magistraat, volgens P. Heinderijcx in 1507 ondernomen ⁴⁵, spreekt Coornaert niet.

Hiervoor wezen wij erop dat de maatregelen door de magistraat in 1495-1501 genomen enkel de lakennijverheid betroffen. Het onderzoek der stadsrekeningen toont daarenboven aan dat de bemoeiingen van de magistraat waarover P. Heinderijcx onder het jaar 1507 spreekt, in werkelijkheid de eerste poging betreffen om de saainijverheid in de stad te vestigen ⁴⁶.

Einde 1505-begin 1506 wordt Robert le Becquet, een saaiwever van St.-Omaars door de magistraat naar Veurne ontboden « omme met hem te communicieren vande neringhe van de saeyweverie » ⁴⁷, terwijl op 14 januari 1506 op hun beurt afgevaardigden van de magistraat naar St.-Omaars trekken « omme te communicieren met eenighe saeywevers » ⁴⁸. De besprekingen tussen beide partijen krijgen vaste vorm, wanneer twee saaiwevers van genoemde stad, Nicolaas Plouvier en Filips Herou, op 30 januari met de wet onderhandelen « omme te commen wonen hier binder stede ende de neringhe te doene van de saeyweverie » ⁴⁹. Kort daarop komen acht saaiwevers en een verwer zich in de stad vestigen. Met ieder van hen wordt een afzonderlijke overeenkomst gesloten. De vergoeding die hen uitgekeerd wordt varieert tussen 12 en 132 lb. par. ⁵⁰. Voor drie der aangeworven saaiwevers mogen wij — steunend op de koopsom — aanvaarden dat het tamelijk belangrijke drapiers waren. Van Nicolaas Plouvier weten wij trouwens dat hij de verbintenis aanging, gedurende zes jaar, vier getouwen in werking te houden ⁵¹.

Op 17 februari 1506 worden de saaiwevers door de magistraat ontvangen ⁵² en op 26 februari daaropvolgend komt het eerste stuk saai

(45) P. HEINDERIJCX, *a.w.*, dl. II, blz. 249.

(46) De keur van de saainijverheid werd blijkens de stadsrekeningen, einde februari 1506 opgesteld: « in recreatie als zij (de saaiwevers) onderlinghe gheaccordeert hadden van den cueren van den sayerie ». De tekst van de keur vindt men in het stadsarchief, bundel 303. De keur is duidelijk geïnspireerd op die van St.-Winoksbergen (Cnf. E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 93).

(47) S.A.V., stadsrek. 1505-06, f. 19. Cnf. F. DE POTTER, *a.w.*, dl. II, blz. 7, noot 2.

(48) *Ibidem*, f. 21.

(49) *Ibidem*, f. 23 v°.

(50) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 19 v° « Uytghevene omme te copene zekere saeywevers omme binnen dese stede te vercrighen eene neringhe: Nicolas Plouvier, saeywever omme met al zijn manaije te commen wonen binnen deser stede zes jaeren lanc ende te houdene wercken vier ghetouwen, betaelt bi laste vander wet 132 lb.;; Philips Herou, saeywever betaelt inshghelijcx 132 lb.; Mahieu Blanchemain, saeywever, betaelt inghelijcx 120 lb.; Jehan de Beringue, dit Zeghers, saeywever, betaelt 54 lb.; Pieter de Mol, saeywever, betaelt 72 lb.; Matheus van Morslee, saeywever, betaelt 36 lb.; Willem Bovaert, saeywever, betaelt 36 lb.; Staessin de Fontayne, saeywever, betaelt 12 lb.; Lowijs de Sain, verwere ende conre, betaelt, 48 lb... »

(51) E. COORNAERT, *La draperie-sayetterie d'Hondschoote* (XIVe-XVIIIe siècles), Rennes 1930, blz. 275. In de 16de eeuw zijn vier getouwen het bezit van een niet onbelangrijke drapier.

(52) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 23 v°.

klaar⁵³. Op dit ogenblik was er noch vollerij noch verwerij in de stad opgericht. In afwachting van de inrichting van deze bedrijven worden de saaien te Hondschote gevold⁵⁴ en te Diksmuide geveerd⁵⁵. Reeds op 15 maart evenwel trekken de wethouders naar Brugge en vandaar naar Gent « omme te copene de verwerie vander sayen ende andre allame daertoe dienende »⁵⁶. Een « conroy, een ketele, een presse ende andre allamen dienende omme de verwerie » evenals « een cupe omme te blauwerwene » worden op stadskosten aangekocht⁵⁷. Op 17 april wordt de verwerij voor de eerste maal in werking gesteld⁵⁸. De vollerij is pas later klaar gekomen. De juiste datum ontsnapt ons, wij vinden evenwel in 1511, onder de door brand vernielde werkplaatsen, de « vulderie » van Cornelis Donce vermeld⁵⁹.

De magistraat spaarde kosten noch moeite voor de inrichting van de saainijverheid. Hij stelt scheerrekken ter beschikking van de saaiwevers⁶⁰ en richt de « verwerie-conrerie » in die het beleggen van een belangrijk kapitaal vergt⁶¹. Om de kosten van deze onderneming te dekken gaat hij verschillende leningen aan⁶². Zijn tussenkomst beperkt zich trouwens niet tot de industriële inrichting van de onderneming. Met het doel het zegel van de stad bekend te maken koopt hij zes saaien, ongetwijfeld de eerste die te Veurne vervaardigd werden⁶³ en verkoopt ze

(53) *Ibidem*, f. 20 « den 26 in sporcle 1506 Mahieu Blanchemain ghegeven in hoofschede omme dat hij teerste saey ghemaect hadde binnen deser stede ».

(54) *Ibidem*, f. 18 v° en 22 v°, in november 1506 wordt een stuk saai « binnen Veurne ghereet » (door M. van Morslee) en « ghedaen vullen » te Hondschote, aldaar in beslag genomen.

(55) *Ibidem*, f. 20, « vanden selven sayen te doen voeren te Dixmuide omme te blauwene ».

(56) *Ibidem*, f. 21.

(57) *Ibidem*, f. 19 v° « ghecocht te Brugghe bij Pieter de Hoossche bij laste vander wet een conroy, een ketele, een presse ende andre allamen dienende omme de verwerie vande sayen metten lijfcoop, toollen ende vracht van thuis te bringhenen metgaders een cleene ketele metten costen vanden maetsenaere, smit ende cuper omme dezelve verwerie te stellene, al tsamen naer de uutwijzen van een briefekin mids dat dezelve verwerie der stede toebehoort ende blijven sal, betaelt 71 lb. 11 s.; f. 20 « Ghecocht bij Colaert de Spury bij laste vande wet jeghen Alenstone een cupe omme te blaueu verwen ingshel. de stede toebehorende ende blivende, betaelt 12 lb.; « Frans Volkerame waghennaker, van ghelevert thebbene 12 houtten omme daerof te maken rollen daermen de sayen mede conrieren zoude 3 s. tstic comt 36 s. ende Vanderersch stoekdrayer, vande zelve rollen te drayen 2s. tstic comt 24 s. ».

(58) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 20 « den 17 april de sayewevers inde conrie werckende omme dat deerste reyse was datmen conreede ende veruede, bij laste van de wet ghegheven in hoofschede 24 s. ».

(59) S.A.V., stadsrek. 1511-12, f. 18 v° « omme te stellene de nieuwe vulderie van Cornelis Donce die ooc verbrant was. »

(60) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 14 v° « twee houtte elc lanc 14 voete omme een scheerrec omme de saeywevers wesende ten huuse van Anthonis le Coc, 12 d. de voet 28 s. », « twee houtte elc lanc 13 voeten 3 ende 4 dume dicke omme een scheerrec staende inde stede huuse 6 d. de voet 13 s. ».

(61) E. COORNAERT, *a.w.*, blz. 387-389.

(62) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 6 v°. Cnf. F. DE POTTER, *a.w.*, dl. II, blz. 8.

(63) Deze saaien werden nog te Diksmuide geveerd (stadsrek. 1506-07, f. 20).

te Doornik⁶⁴. Coornaert⁶⁵ noemt het een originaliteit van Veurne dat terwijl de handel van Vlaanderen op Brugge en Antwerpen georiënteerd is, Veurne afzetgebieden zoekt in Kamerrijk en Valenciennes, laatstgenoemde stad zelf een centrum van saaiweverij. Geen enkele inlichting in de stadsrekeningen vermeldt pogingen van de magistraat om saai in genoemde steden aan de man te brengen⁶⁶. Alleen Doornik wordt in dit verband genoemd. Wat de magistraat te Doornik zocht is evenwel niet zozeer een afzetgebied dan wel een of meer kooplieden « die alle de saye zouden willen copen ende lossen die men hier binder stede reeden zoude »⁶⁷. Veurne, waar geen enkel koopman van saaien gevestigd was, poogt hier zonder meer een uitvoerder van Doornik aan haar saaijverheid te verbinden, hierin het voorbeeld volgend van St-Winoksbergen en Ieper, die de verkoop van haar saaien aan kooplieden van Hondschote toevertrouwd⁶⁸. Alhoewel te Doornik een dergelijk koopman gevonden werd⁶⁹, zochten de wethouders van januari 1507 af, ook een handelaar van Brugge voor hun zaken te interesseren⁷⁰.

In februari 1511 wordt een zware slag aan de nauwelijks gevestigde industrie toegebracht. De wijk « die toen aldermeest bewoont was door wevers, cammers ende verwers » ging in de vlammen op⁷¹. De weefgetouwen bleven gespaard doch de gemeentelijke verwerij, evenals de vollerij van Cornelis Donce werden vernield⁷².

Veurne versaaft niet. Op stadskosten wordt een nieuwe vollerij voor Donce opgericht, een « verbrande plaetse » wordt aangekocht om een nieuwe verwerij op te richten⁷³. In afwachting wordt laatstgenoemd bedrijf in het begijnhof ondergebracht⁷⁴. Nieuw materiaal wordt aangekocht te Hondschote (conroystocken)⁷⁵, en te Ieper (kuipen)⁷⁶,

(64) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 20.

(65) E. COORNAERT, *L'industrie de la laine à Bergues-Saint-Winoc*, blz. 93.

(66) Coornaert steunt op P. HEINDERIJCX, *a.w.*, dl. II, blz. 250.

(67) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 23.

(68) E. COORNAERT, *La draperie-sayerterie d'Hondschote*, blz. 280.

(69) S.A.V., stadsrek. 1506-07, f. 23, « den 8ste in lauwe, Jan Knibbe dienaar vande camere ghezent te Dornicke omme antwoorde te ghevene de coopman die de sayen ghecocht hadde ».

(70) *Ibidem*, f. 19, « van ghelaghen betaelt te Brugghe omme te vinden een coopman die de sayen van deser stede zoude willen copen ».

(71) P. HEINDERIJCX, *a.w.*, dl. II, blz. 250-251.

(72) S.A.V., stadsrek. 1511-12, f. 18 v°, « vander grote verweketele te doene van onder de stenen vande verbrande huuse » — « omme te stellene de nieuwe vulderie van Cornelis Donce, die ooc verbrant was ».

(73) *Ibidem*, f. 19 v°, « ghecocht bij laste vande wet jeghen Jacob de Hondt een verbrande plaetse omme te makene een nieuwe verwerie staende inde zuytstraete ande westzijde vanden verwerssteendam ». Cnf. F. DE POTTER, *a.w.*, dl. II, blz. 5, noot 1.

(74) *Ibidem*, f. 18 v°, « Rijcke vande Briele vanden twee conreyketels te voeren uter halle toot int beghinehof, daerse nu ghestelt zin », (na de brand werd het materiaal dat kon gerecupereerd worden voorlopig in de stadshalle ondergebracht, zie stadsrek. 1511-12, f. 18v^o).

(75) *Ibidem*, f. 18v^o. Cnf. P. HEINDERIJCX, *a.w.*, dl. II, blz. 251, noot 2.

(76) *Ibidem*, f. 25 « den 28 in lauwe, Jacob de Vuldere scepenen ghezent typre omme te copen de cupe ende andere allamen dienende omme de verwerie » — stadsrk. 1512-13 f. 21 v°, « Anceel wonende typre van 4 cupen jeghen hem ghecocht bij laste vande wet metsgaders een boeyssel omme de ketele ende andere zaken dienende ten ambachte vande verwerie ».